

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Варчук О.А.,
Маліновська К. І.

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

В період економічної кризи підвищення конкурентоспроможності підприємств, а також зміцнення позицій на ринку можливо лише через здійснення інноваційної діяльності. На сьогоднішній день впровадження інновацій може забезпечити економічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності та довгострокове функціонування для будь-якого підприємства.

Питанню бухгалтерського обліку інноваційних витрат діяльності підприємств присвячені роботи видатних вчених, таких як Грицай О.П., Іщенко Я.П., Сичук С.М., Шевченко Д.І., Якубів В.М.

Оцінка результату інноваційної діяльності підприємства, а також її облік вимагають нових концептуальних підходів. Першочерговими факторами низької ефективності інноваційних проектів є недосконалий облік інноваційних витрат. Тому, без об'єктивної, достатньої та достовірної інформації, яка повинна забезпечуватися перш за все системою бухгалтерського обліку на підприємстві, ефективно управляти інноваційними процесами на підприємстві неможливо.

Проте для забезпечення ефективного впровадження інновацій на підприємстві необхідна обґрунтована наукова система бухгалтерського обліку та аналізу. Формування теоретично-методичної бази та проблеми обліку діяльності у сучасній вітчизняній науці й практиці залишаються й нині не достатньо вивченими і актуальними.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» [1] Інновація – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентно спроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Разом з тим, у Законі України [1] відсутні складові «організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру», тобто витрат, які пов'язані з підвищенням якості продукції, подовженням експлуатаційних властивостей обладнання і т.д.

Інноваційною діяльністю – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює вихід на ринок нових конкурентноспроможних товарів і послуг.

У 2014р. інноваційною діяльністю займалося 1715 підприємств. Порівняно з 2013р. кількість підприємств, що витрачали кошти на інноваційну діяльність, зросла більш ніж на 23%. Обсяг інноваційних витрат у 2014р. становив 15,6 млрд.грн.

Упродовж 2011–2014рр. інноваційною діяльністю займалося 2181 підприємство, що на 3,9% більше, ніж за період 2008–2010рр. [2]

Так як витрати є одним з основних об'єктів обліку інноваційної діяльності, їх розмір впливає на кінцевий фінансовий результат діяльності підприємств. Однак, національні стандарти бухгалтерського обліку не дають точного й повного пояснення деяких аспектів та облікових реєстрів для відображення інноваційних витрат. Існуючі облікові моделі не охоплюють всю різноманітність та зміст інноваційних процесів і не надають достовірних даних для проведення їх аналізу. Головна проблема полягає в тому, що на сьогодні немає законодавчо затвердженого порядку відображення інноваційних витрат на рахунках обліку та методики їх економічного аналізу.

Облік об'єктів інноваційної діяльності характеризується недостатнім методичним забезпеченням, зокрема відсутні методичні рекомендації з відображення на рахунках бухгалтерського обліку і в облікових регістрах витрат, доходів і фінансових результатів інноваційної діяльності.

Інформація стосовно інноваційних витрат розповсюджена на різних рахунках бухгалтерського обліку, що ускладнює визначення собівартості кожного етапу робіт і формування загальної суми цих витрат.

Так, С.М. Сичуком розроблена класифікація інноваційних витрат відповідно до напрямів, що в свою чергу посилює роль облікової інформації в плануванні, нормуванні, аналізі, контролі та в системі управління витратами в цілому. Діючи класифікацію витрат необхідно доповнити групуванням витрат, які враховують інноваційний процес. Розподіл об'єктів обліку дозволить вдосконалити систему обліку інноваційних витрат. Таким чином, слід визначати об'єктом обліку витрати окремого етапу, а не цілого проекту.

Таблиця 1

Класифікація витрат на створення та освоєння інновацій [7]

№ п/п	Ознака класифікації	Види витрат
1	За типами інновацій	Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, продуктові, процесові, маркетингові, організаційно-управлінські
2	За стадіями життєвого циклу продукції	Підготовка виробництва, виробництво, експлуатація, утилізація
3	За способом включення до собівартості інновацій	Прямі, непрямі
4	За характером витрат	Поточні, капітальні
5	За періодичністю виникнення	Періодичні, поточні, одноразові
6	За джерелами фінансування	Власні, залучені
7	За способом групування	За економічними елементами, за статтями
8	За способом економічного обміну	Трансформаційні, трансакційні, організаційні
9	За значимістю щодо здійснення контролю	Регульовані, нерегульовані
10	За цільовим направленням	Впровадження нового обладнання, технології, створення нової продукції

Також доцільною є пропозиція О. Грицай виокремити конкретний рахунок для обліку інноваційних витрат, на якому б накопичувалися усі витрати підприємства, пов'язані з інноваційною діяльністю. А саме, на рахунку 86 "Витрати на інноваційні процеси". За дебетом рахунку 86 "Витрати на інноваційні процеси" із кредиту різних рахунків протягом періоду освоєння продукції мають відображатися: витрачені матеріали, заробітна плата з нарахуваннями на неї, амортизація основних засобів, надані послуги тощо. Запропонований рахунок буде транзитним. Витрати на інноваційні процеси визнаватимуть витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені [5].

На думку Д.І. Шевченко та В.М. Якубів, інноваційні витрати слід відображати на рахунку 94 "Інші витрати операційної діяльності". Відповідно до П(С)БО 16 [4], до цієї групи належать витрати на дослідження та розробку, відповідно до П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" [3].

Так, згідно із П(С)БО 8 [3], йдеться про заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним з метою отримання нових наукових і технічних знань. Під розробкою мається на увазі застосування підприємством результатів досліджень для планування і проектування нових або вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг для подальшого серійного виробництва чи використання [5].

Я.П. Іщенко вважає доречним використання синтетичного рахунка 941 «Інноваційні витрати», а для забезпечення систематизації й аналізу інформації про витрати - ввести облік витрат на цьому рахунку в розрізі наступних груп інноваційних витрат [6]:

Таблиця 2

План аналітичних рахунків відповідно до інноваційних витрат [6]

№ п/п	Субрахунок	Зміст
1	941.1	Маркетингові дослідження (раціонально відобразити витрати на маркетингові дослідження потреб ринку, відбір і вивчення якості отриманих ідей, пошук потенційних замовників)
2	941.2	Інноваційне проектування (витрати пов'язані з розробкою плану дій, розрахунком планових показників проекту, бюджетуванням)
3	941.3	Інноваційне виробництво (витрати на виробництво інноваційного продукту, вартість всіх спожитих матеріальних і нематеріальних ресурсів)
4	941.4	Комерціалізація продукту (витрати на рекламу, просування й збут)
5	941.5	Інші витрати (непрямі загально виробничі та загальногосподарські витрати)

Такий метод є зручним, така як у процесі здійснення інноваційної діяльності підприємство несе певні витрати, які впливають на собівартість виготовленої продукції, а в подальшому мають важливу роль і при визначенні фінансових результатів. Тому доцільніше відображувати інноваційні витрати на рахунку 941 і закрити його рахунком 79 «Фінансові результати» для визначення фінансового результату.

Таким чином, враховуючи специфічні особливості діяльності кожного окремого підприємства, необхідно самостійно приймати рішення щодо вибору методики відображення в обліку витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю.

Сьогодні питання щодо створення інформаційної та методичної бази з обліку інноваційних витрат є відкритим на нормативному рівні.

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. №40-IV зі змінами і доповненням
2. Державна служба статистики. Статистичний збірник. Наука та інноваційна діяльність в Україні. – Київ, ДП „Інформаційно-видавничий центр Держстату України”, 2012.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”: затв. наказом Мінфіну України від 18.10.99 р. № 242 і зареєстровано в Мінюсті України від 02.11.99 за № 750/4043 // Бухгалтерський облік і аудит. – 1999. – № 11. – С. 3-7.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: затв. наказом Мінфіну України від 31.12.99 р. № 318 і зареєстровано в Мінюсті України від 19.01.2000 за № 27/4248 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 2. – С. 3-7.
5. Грицай О.І. Напрями удосконалення обліку витрат на інноваційні процеси/О.І. Грицай//Проблеми економіки та менеджменту: Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2010. – № 683–253 с.
6. Іщенко Я.П., Яковенчук Я.О., Шуляк В.А. Вінницький Національний Аграрний Університет. Особливості обліку витрат інноваційної діяльності. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/ischenko-yar-yakovenchuk-yao-shulyak-va-osoblivosti-obliku-vitrat-innovatsiynoyi-diyalnosti/>
7. Сичук С.М. Луцький національний технічний університет. Класифікація витрат на інновації та напрями їх вдосконалення для цілей обліку та контролінгу: Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 10 (37). – Ч. 2.
8. Классификация условий предоставления венчурного капитала для инновационной деятельности предприятий [Електронний ресурс] / С.В. Филиппова, В.А. Сааджан // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 (7). – С. 163-170. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>